

Oponentní posudek habilitační práce

JUDr. Marianny Novotné, Ph.D.

Zodpovednosť prevádzkovateľa ubytovacích služieb za vnesené veci

(český pohľad)

V postavení oponenta jmenovaného podle zákona č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov ve znění pozdějších předpisů, § 1 odst. 8 vyhlášky MŠ SR č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov alebo umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, čl. 3 odst. 1 Zásad habitačného konania o udelenie titulu docent a vymenúvacieho konania za profesora na UK v Bratislave, z 19. 3. 2014 a podle usnesení Vedeckej rady UK v Bratislave, Právnickej fakulty ze dne 9. 8. 2017, podávám tento

posudek:

Habilitační práce je psána ve slovenském jazyce, přesto je oponentní posudek sepsán v jazyce českém; do českého jazyka jsou přeložené i jednotlivé habilitantkou použité *termini technici*.

Předložený habilitační spis „Zodpovednosť prevádzkovateľa ubytovacích služieb za vnesené veci (český pohľad)“ se věnuje pojednané problematice na 184 stranách a je opatřen 422 poznámkami pod čarou. Seznam použité literatury (s. 398 – 404) uvádí 130 knižních a časopiseckých titulů slovenské, české, německé, rakouské, britské a severoamerické provenience, i knižních výsledků celoevropských výzkumných projektů.

Habilitantka rozčlenila vlastní text práce na 7 částí, ve kterých se věnuje jednotlivým problémům týkajících se vlastního tématu práce: 1) teoretickoprávní rámec zahrnující koncepční a systémová východiska, 2) ubytovatel a provozování ubytovacích služeb – pojmové znaky, 3) ubytovaný jako oprávněná osoba, 4) předmět ochrany, 5) vyloučení odpovědnosti, 6) náhrada škody a její limity, 7) uplatnění práva na náhradu škody.

Spis doplňují partie standardní pro tento typ prací (úvod, závěr, obsah, seznam zkratek, seznam použité literatury a použitých soudních rozhodnutí i abstrakt v anglickém jazyce).

II. K jednotlivým částem spisu uvádím následující. Již na samotném počátku však budiž řečeno, že předloženou kvalifikační práci považuji za velmi dobrou. Níže uvedené poznámky se týkají převážně těch částí práce, které vyvolávají další diskuzi. Ostatně jedním z cílů dobré habilitační práce musí být i vyvolání diskuze, která dosud buď neprobíhala vůbec, nebo jen v nedostatečném rozsahu.

II.1. V úvodu práce autorka rozvádí historické kořeny institutu odpovědnosti za věci vnesené. Správně přitom poukazuje již na římskoprávní *receptum nautarum, cauponum, stabulatorium*, což byl institut, který měl mimořádný význam pro pozdější vývoj objektivní odpovědnosti za škodu, kromě pojednávaného institutu i pro vývoj odpovědnosti za nebezpečné provozy, včetně odpovědnosti za škodu způsobenou dopravními prostředky. S odkazem na Ennecera se uvádí, že šlo o neomezenou odpovědnost (s. 14, pozn.č. 8). To je však nepřesné, neboť byla přípustná liberace pro případ vyšší moci (D. 4. 9. 3. 1.); ostatně právě při diskuzi o tomto institutu se tříbily názory na pojetí vyšší moci (např. Exner, A. Der Begriff der höheren Gewalt (vis maior) im römischen und heutigen Verkehrsrecht. 1. vydání. Wien: Alfred Hölder, 1883; Goldschmidt, L. Das receptum nautarum, cauponum, stabulariorum. Eine geschichtlich-dogmatische Abhandlung. Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht, 1860, s. 58 an., 331 an.).

Velmi podnětné je upozornění na mezinárodní unifikační pokusy (IHRS, UNIDROIT).

Vývoj právní úpravy v českých zemích je podán v kapitole 2. 2. 1.

II. 2. Druhá část pojednává o koncepčních a systémových východiscích, zejména velmi výstižně analyzuje důvody objektivní odpovědnosti. Uvědomění si těchto důvodů je důležité nejen z toho hlediska, že objektivní odpovědnost je v systému náhrady škody spíše výjimečným přístupem, který vyžaduje zvláštní odůvodnění, ale i proto, že se teleologický výklad předmětných ustanovení OZ musí opírat zejména právě o tyto důvody.

Následuje historický přehled právní úpravy v Československu, který je z hlediska svého rozsahu i hloubky plně dostačujícím, dokonce nezbytným k pochopení zkoumaného institutu. To platí tím spíše, že se i důvodová zpráva k OZ dřívějších právních úprav výslovně dovolává.

Klíčovou otázkou, kterou se v druhé části autorka věnuje, je posouzení, zda odpovědnost za věci vnesené je odpovědností smluvní či deliktní. Předkládá argumenty pro obě možná řešení s tím, že se následně kloní k pojetí deliktní odpovědnosti. Některé problematické případy,

kteří uvádí, by bylo možné řešit i pomocí pravidel smluvní odpovědnosti (např. *culpa in contrahendo*, *culpa post contractum finitum*), což i autorka sama naznačuje (s. 32).

Skutečně problematické jsou však případy, kdy je uzavřena neplatná smlouva, zejména pak z důvodu nedostatku na straně ubytovaného (např. jeho nesvéprávnosti). Zde vyvstává následující otázka: normuje-li § 65 odst. 1, že jednání nesvéprávného lze prohlásit za neplatné, jen působí-li mu újmu, je možné tuto neplatnost vyslovit jen v určitých souvislostech (např. neplatné z hlediska povinnosti platit cenu ubytování, avšak platné z hlediska aktivace ustanovení o odpovědnosti)? Oponent si sám odpovídá, že nikoli, že nelze tímto způsobem „vzobávat“ rozinky, nýbrž je třeba posoudit právní jednání jako celek (samozřejmě pokud nepůjde o případ částečné neplatnosti ve smyslu § 576, 577, což je však něco jiného). To pak skutečně svědčí ve prospěch závěru zastávaného autorkou.

Odpovědnost za vnesené věci je tedy podle habilitantky odpovědností deliktní, která se zakládá na faktu poskytnutí ubytování (přijetí na ubytování), což není právní jednání, nýbrž reálný úkon (srov. s. 35, 80, 90). Z toho dovozuje, že není nutná svéprávnost ani ubytovatele ani ubytovaného. Současně však poukazuje na Staudingera (s. 80, pozn.č. 205), podle něhož je přijetí na ubytování jednání obdobné právnímu jednání. Tato kategorie má ten smysl, že by se nejedná o právní jednání, některé předpoklady právního jednání se analogicky použijí i na toto jednání. Nemůže být tímto předpokladem např. i nesvéprávnost osoby ubytovatele? Lze této osobě přičíst tak přísnou odpovědnost, pokud se přijetí na ubytování nezakládá na právně relevantní vůli?

Jaký vliv na posouzení povahy odpovědnosti má skutečnost, že je výše náhrady škody omezena na stonásobek ceny ubytování (k tomu viz též níže)?

Plně souhlasím s pojetím autorky, podle které české právo není ohledně vztahu deliktní a smluvní odpovědnosti postaveno na zásadě *non cumul*. Autorka uvádí, že si ubytovaný může zvolit, zda bude uplatňovat nároky z porušení smlouvy nebo deliktní nárok z § 2946 (s. 39). Tato formulace je sice pravdivá, avšak jakoby naznačovala možnost volby právního posouzení; tuto volbu však poškozený činí tím, že tvrdí a prokazuje skutečnosti, na kterých se zakládá jím „zvolený“ nárok.

Velmi správně si autorka uvědomuje problém vztahu § 2944 a úpravy smlouvy o úschově (s. 40 an., srov. též s. 95). Dovozuje, že § 2405 není speciálním pravidlem k § 2944. Tento závěr je jistě obhajitelný, neboť se zakládá na obecně správné úvaze, podle které by neměl méně

přísně odpovídat ten, komu je věc svěřena do úschovy, oproti tomu, komu je svěřena k opravě. Zdá se však, že sama úprava odpovědnosti za převzaté věci (§ 2944) je tzv. nesystémová úprava, což by pak naopak hovořilo pro velmi restriktivní aplikaci.

Autorka též poukazuje na subsidiární použitelnost § 2910 (s. 44). Nelze však vycházet z konkurence obou skutkových podstat? Tato otázka je namístě, byť praktické výsledky obou pojetí budou velmi obdobné.

Důležitý je též poukaz na kolizi odpovědnosti za věci vnesené s odpovědností za věci odložené (s. 48 an.). Byť to není hlavním předmětem práce, autorka se věnuje i některým problémům odpovědnosti za věci odložené. S ohledem na příbuznost obou úprav lze tento přístup přivítat. Zejména poukazuje na absenci limitů této odpovědnosti. Lze tento rozdíl vysvětlit i tím, že riziko vlastní odpovědnost má provozovatel v případě odpovědnosti za věci odložené spíše pod svou kontrolou (např. tím, že určí místo k odkládání věcí)?

II. 3. Ve třetí části je analyzován pojem ubytovatele a provozování ubytovacích služeb. Poskytování ubytovacích služeb správně habilitantka odlišuje od nájmu a zejména nájmu bytu. Důsledně se věnuje kritériu přechodnosti jako znaku ubytování a zejména pak kritériu umístění středobodu života bydlícího do příslušných prostor (autorka hovoří o tom, že v daných prostorách má ubytovaný „domov“; s. 51), což je opět znakem nájmu bytu. Byť to nezmiňuje výslovně, nakládá s uvedenými pojmy jako s tzv. typovými pojmy a postupuje tzv. metodou porovnávání typů, což je skutečně jedinou možnou cestou pro odlišení obou smluvních typů. Určitým hlediskem pro posouzení konkrétního případu je podle autorky i stavebnětechnické provedení předmětných prostor, resp. to, jaké požadavky na tyto prostory klade veřejné právo. Tento přístup však vyžaduje značnou opatrnost a zdrženlivost (srov. § 1 odst. 2, ve vztahu k nájmu bytu srov. § 2235 odst. 2, § 2236 odst. 1. 2).

Velmi složitým problémem je vymezení poskytování služeb jako jejich provozování, když sám pojem provozu je velmi nejasný pojem. K použitelnosti úpravy živnostenského zákona platí výše uvedené o veřejnoprávních požadavcích na stavebnětechnické provedení (srov. též § 5 odst. 2). Autorka však správně uvádí, že tato úprava může nanejvýš jen určitým vodítkem (s. 56).

S charakteristikou poskytování služeb jako provozu souvisí i požadavek úplatnosti. Autorka dospívá k závěru, že bezúplatné poskytnutí ubytování vylučuje použitelnost § 2946. V této souvislosti argumentuje limitací náhrady škody 100 násobkem výše úplaty, což je vyloučeno

v případě bezúplatného ubytování. Lze si však jistě představit provozní charakter i při bezúplatném ubytování (např. v rámci reklamní kampaně). Ostatně i autorka hovoří o tom, že v případě různých slevových akcí nerozhoduje sjednaná cena, nýbrž cena obvyklá (s. 144). Tato otázka je prakticky velmi významná a jistě bude předmětem dalších diskuzí. Jistě lze rozlišovat tyto skupiny případů: 1) ubytování se zakládá na úplatné smlouvě, ve které je přímo nebo implicitně sjednána i cena ubytování (včetně případu tzv. slevových akcí); 2) ubytování se zakládá na vadné smlouvě (např. pro její neplatnost); 3) ubytování má podobu společenské služby, 4) ubytování se zakládá na platné bezúplatné smlouvě; smlouva je též nezištná (ve smyslu dogmatiky k výkladu pojmu odměny podle § 2950), 5) ubytování je bezúplatné, avšak zakládá se na zištné smlouvě (ve smyslu dogmatiky k § 2950). Do budoucna je pravděpodobně třeba k těmto případům přistoupit diferencovaně.

Velmi důležitý je i problém, zda poskytování ubytování musí být jen hlavní činností ubytovatele, nebo zda postačuje, že jde o činnosti vedlejší (s. 59 an.). Autorka dospívá k závěru, který dovozuje i německá a rakouská dogmatika, tj. že § 2946 dopadá jen na případy poskytnutí ubytování jako hlavní činnosti. Lze se však ptát, zda pro toto omezení v uvedených právních rádech nesvědčí spíše to, že zde zákon hovoří o odpovědnosti hostinských (Gastwirte)? Pak lze souhlasit s tím, že nemocnice nemá podobu hostinského zařízení. OZ však obecně hovoří jen o ubytovacích službách. Není to důvod pro odlišnou interpretaci?

Přínosná je i analýza problémů, které souvisí s ubytováním v soukromí a ubytování v rámci sdílené ekonomiky. Zejména tam, kde jde o skutečnou směnu, tj. nikoli jednání k dosažení zisku, nýbrž jen k dosažení recipročního jednání druhé strany, případně ke sdílení nákladů, lze skutečně jen obtížně považovat za provozování ubytovacích služeb.

Prakticky důležitý je též problém zájezdu a postavení poskytovatele zájezdu jako poskytovatele (provozovatele) ubytování (s. 72 an.). Předložené řešení je přesvědčivé a praktické, a to i s ohledem např. na pojištění provozovatele ubytovacích služeb.

V této souvislosti lze však vznést jednu námitku, která se týká použití § 1935 (s. 76). Podle autorky se podle tohoto ustanovení přičítá principálovi i objektivní odpovědnost pomocníka. Spíše lze mít za to, že se principálovi přičítá jednání pomocníka; k jeho odpovědnosti však musí být naplněny předpoklady skutkové podstaty náhrady škody, za kterou on odpovídá, tj. § 2913, zejména pak porušení jeho smluvní povinnosti. Principálovi tedy nelze prostřednictvím § 1935 přičítat vlastní objektivní odpovědnost pomocníka; nejde o přičtení odpovědnosti

pomocníka, nýbrž o přičtení jeho jednání, které musí naplnit předpoklady odpovědnosti na straně principála.

II. 4. Čtvrtá část se věnuje osobě ubytovaného jako osobě aktivně legitimované k náhradě škody.

V rámci této části se autorka dotkla i otázky, zda ubytovaný může uplatnit i škodu na věci, která patří třetí osobě (s. 87 an.). Podobný problém vzniká např. i při odpovědnosti za věci převzaté (§ 2944). Autorka odpovídá ve shodě s dosavadní panující naukou, která přiznává právo na náhradu škody bez ohledu na to, že poškozený není vlastníkem, a že mu tedy ani vlastní škoda nemusela vzniknout. Na rozdíl od panující nauky však správně poukazuje na to, že jde o případ tzv. likvidace třetích škod. Ještě přesnější je však rozlišovat podle toho, zda ubytovanému v takovém případě vznikla vlastní škoda (např. z důvodu odpovědnosti vůči vlastníkovi), nebo nikoli. Pouze ve druhém případě se jedná o likvidaci třetích škod, vznikne-li naopak poškozenému zničením (poškozením) věci vlastní škoda, pak má uplatňovat právě tuto škodu. Prakticky relevantní je to např. v případě, kdy ubytovaný nejprve nahradí škodu vlastníkovi; pak již vlastník žádnou škodu nemá, není tedy důvod pro její likvidaci u ubytovatele; ubytovaný však může požadovat náhradu vlastní škody.

II. 5. Pátá část se věnuje předmětu ochrany, zejména vymezením vnesené věci. Autorka přehledně rozlišuje hledisko věcné, místní (prostorové), časové a personální. Zvláště se zabývá prakticky relevantním případem odložení zavazadel po skončení ubytování.

Jedním z klíčových pojmů pro aplikaci § 2946 je převzetí věci ubytovatelem. V této souvislosti se habilitantka zabývá i důležitou otázkou převzetí věci pracovníky ubytovatele (s. 106 an.) a přičitatelnosti tohoto jednání ubytovateli. Tuto přičitatelnost dovozuje z použití § 1935. Toto řešení však vyvolává určité pochybnosti, zejména z důvodu, že se nejedná o smluvní odpovědnost. Snad by bylo přesvědčivější vycházet z toho, že i převzetí věci je jednání obdobné právnímu jednání a že proto lze použít pravidla o zastoupení. Ostatně ve vztahu k právnickým osobám i autorka vychází z pravidel pro zastoupení (§ 166, 430; s. 107).

II. 6. Šestá část se věnuje vyloučení odpovědnosti, zejména podle § 2946 odst. 2, § 2947. Zde zvláště diskutuje problém vztahu k § 2918. Na rozdíl od dosavadní literatury přesvědčivě dovozuje, že použití tohoto pravidla není vyloučeno. Hovoří však subsidiaritě § 2918; spíše by bylo vhodnější hovořit o doplnění této právní úpravy. Je zřejmé, že existují i jiné okolnosti na straně poškozeného, než uvádí § 2946 odst. 2, které však rozumně vedou ke snížení nebo

dokonce k vyloučení povinnosti k náhradě škody (např. způsobení škody provozem, za který odpovídá poškozený, aniž by se jej však sám účastnil).

Podrobně je analyzováno i vyloučení použitelnosti předmětné odpovědnosti ohledně škody na vozidle, věcech v něm ponechaným a zvířatech (§ 2947). Autorka si je též vědoma obtížnosti podrobnějšího vymezení použitých pojmů, zejména pojmu vozidla. Chápe je v souladu s jeho účelem velmi široce (zahrnuje pod něj i pravidla a letadla; s. 123); spíše je však namíste uvažovat o analogické aplikaci. Tento pojem přináší řadu problémů i v rámci jiných skutkových podstat náhrady škody (zejména § 2927) a je třeba jej vždy interpretovat s ohledem na zvláštní smysl a účel příslušných pravidel. Z toho plyne, že tento pojem může být v rámci různých skutkových podstat interpretován odlišně. Ohledně odpovědnosti za věci vnesené se lze ptát takto: nemá být vyloučen z působnosti § 2946 takový dopravní prostředek, který typicky není způsobitelný k vnesení do ubytovacích prostor, nýbrž naopak typicky je zanecháván mimo tyto prostory (např. automobil, dopravní loď)? Tyto dopravní prostředky mají též často vlastní zabezpečovací systém, které umožňují jejich ponechání bez přímého dohledu vlastníka, uživatele. Naproti tomu nafukovací člun, skateboard, invalidní vozík (pravděpodobně i jízdní kolo) atd., jsou typicky uchovávány v ubytovacích prostorách, a proto by pro ně neměla tato výlučka platit?

Ohledně kategorie živých zvířat (s. 125 an.) je třeba upozornit, že OZ nevychází při pojetí zvířete z předpisů veřejného práva (§ 1 odst. 2); srov. Tégl, P. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek III. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, komentář k § 494.

Předložená habilitační práce se nevyhýbá ani složitému problému použitelnosti režimu odložených věcí (s. 128 an.). Velmi důležitá je otázka vymezení hlídaných garáží a parkovišť. Zde se nabízí úvaha, zda je třeba v konkrétním případě jen zhodnotit, zda je parkoviště (garáž) hlídané či nikoli (posouzení všechno nebo nic), nebo zda lze více diferencovat s ohledem na to, jakou podobu ono hlídání má. Zda lze např. uvést, že určitý způsob ostrahy (např. kamerový systém) může zachytit násilné vniknutí do vozidla, avšak nemůže rozpoznat, zda např. vozidlo někdo odcizil pomocí falešného klíče. Jiný systém, který užívá konkrétní identifikaci, pak může zjistit i to, jaká konkrétní osoba s vozidlem odjíždí (tedy i zda je k tomu oprávněná). Neměla by odpovědnost nastoupit jen v případě, že poskytnutý způsob ostrahy vůbec byl způsobitelný dané poškození zachytit?

II. 7. Sedmá část se týká právního následku, tj. náhrady škody a jejích limitů. Zde je diskusní problém nahraditelnosti následných škod. Dikce zákona ji jistě nepřipouští (škoda na věci). O náhradě těchto škod tak lze uvažovat jen z hlediska analogie. Jsou však pro to skutečně dostatečné důvody? Autorka se spíše kloní k rozšíření náhrady i na následné škody. Nehovoří však tato mimořádná přísnost odpovědnosti spíše pro restriktivnější pojetí s tím, že následné škody by byly nahraditelné jen v případě současného naplnění jiné skutkové podstaty náhrady škody, která toto umožňuje, zejména při porušení povinnosti (podle okolností § 2910, 2913)?

Prakticky velmi důležitý je problém komplexní ceny, která zahrnuje více služeb než jen ubytování. Vzhledem k tomu, že cena typicky zahrnuje i další služby (např. snídani), bude do budoucna třeba formulovat konkrétnější pravidla pro „izolování“ ceny ubytování. Zde lze jistě použít i doktrínu a judikaturu příbuzných právních řádů, na kterou autorka odkazuje.

Určitou zmínku by zasloužil i problém poškození věci, kdy není přesně zjistitelné, který den k němu došlo, a současně je stanovena různá cena na jednotlivé dny pobytu. Zde by se pravděpodobně mělo vycházet z průměrné ceny ubytování za dny, kdy mohlo k poškození dojít.

II. 8. Osmá část se týká uplatnění práva na náhradu škody, kde autorka pojednává o subjektech nároku, časových, obsahových a formálních podmínkách uplatnění práva.

III. Jsem názoru, že předložená habilitační práce Marianny Novotné je v kontextu obdobných spisů **velmi dobrá**. Výrazně převyšuje dosavadní publikované výsledky, které se zpracované materii v českém nebo slovenském prostředí věnovaly. Pojmenovává problémy, které dosud v české ani slovenské diskuzi nebyly zmíněny, a navrhuje jejich řešení. Zohledňuje přitom závěry příbuzných právních řádů, což je podle mého mínění nezbytností české a slovenské civilistiky. Přitom tyto závěry jen paušálně nepřebírá, nýbrž je kriticky prověřuje s ohledem na jejich přenositelnost do českého právního prostředí.

Předložený habilitační spis nepochybně přináší větší počet nových vědeckých poznatků.

IV. Habilitační práci Marianny Novotné „Zodpovednosť prevádzkovateľa ubytovacích služieb za vnesené veci (český pohľad)“ **hodnotím jako způsobilou pro habilitační řízení, doporučuji ji k dalšímu procesnímu postupu a**

navrhují,

aby Marianně Novotné byl po její obhajobě, vykonání habilitační přednášky a dalších procedurálních náležitostech vyžadovaných příslušnými právními předpisy **udělen vědeckopedagogický titul „docent“ v oboru práva občanského.**

Vedle otázek, které jsou obsaženy ve vlastní analytické části posudku, zvláště navrhuji, aby se habilitantka při ústní obhajobě práce vyjádřila k těmto **otázkám**:

1. Domnívá se habilitantka, že je možné ubytovateli přičítat jednání pomocníků (např. při převzetí do ubytování, při převzetí věci atd.) podle pravidel o zastoupení?
2. Lze při aplikaci výluky podle § 2947 rozlišovat dopravní prostředky (vozidlo) podle toho, zda je typicky způsobilý k vnesení do ubytovacích prostor, nebo je naopak typicky zanecháván mimo tyto prostory?

V Olomouci, dne 20. září 2017

doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.